

„Siusiu w torcik”, czyli co dzieje się z kolekcją Zachęty kiedy nikt nie patrzy?

Cykl zajęć dotyczących sztuki współczesnej oraz zagadnień związanych z jej prezentacją. Podstawą projektu są filmy edukacyjne zrealizowane w Zachęcie Narodowej Galerii Sztuki.

Materiał zaproponowany w konspektach lekcji może być dowolnie modyfikowany przez nauczyciela w czasie jednej lub paru lekcji. W większości przypadków scenariusze lekcje stanowią bardzo rozbudowaną propozycję zajęć bazujących na materiałach filmowych.

Cele programu

Percepcja sztuki.

Uczeń:

- jest przygotowany do percepcji sztuki współczesnej jako nowej formy ekspresji wyrazu i realizacji plastycznej.
- pośrednio uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych i artystycznych (materiał filmowy zrealizowany na wystawach sztuki współczesnej prezentowanych w Zachęcie Narodowej Galerii Sztuki)
- przez analizę wybranych zagadnień związanych z polską sztuką współczesną poznaje kulturę i tradycję własnego narodu.
- potrafi samodzielnie dotrzeć do źródeł informacji na temat sztuki i zjawisk artystycznych zawartych w książkach, podręcznikach, encyklopediach, słownikach oraz mediach, np. internecie.
- korzysta z przekazów medialnych – filmów, DVD, internetu, technologii komputerowej i cyfrowej do uzyskiwania informacji i tworzenia własnej analizy formalnej oraz treściowej wskazanego dzieła plastycznego.
- zna najważniejsze w Polsce instytucje związane z wystawiennictwem sztuki współczesnej (galerie, muzea) oraz potrafi odszukać informacje na ich temat w mediach – np. w internecie.

Ekspresja przez sztukę.

Uczeń:

- wykazuje twórczą postawę w opisie i interpretacji świata.
- posiada umiejętność abstrahowania, tworzenia nowych skojarzeń i wyobrażeń.
- potrafi dokonać samooceny i oceny pracy plastycznej innych ludzi – artystów, rówieśników - pod względem merytorycznym i estetycznym.
- na podstawie przykładowych dzieł sztuki samodzielnie dostrzega między nimi związku, odnajduje analogie oraz tworzy historię pod wskazanym kątem tematycznym.
- umie pracować indywidualnie oraz w grupie nad realizacją zadania o charakterze twórczym.

Recepcja sztuki.

Uczeń:

- swobodnie posługuje się podstawowymi pojęciami oraz terminami plastycznymi związanymi z formami wypowiedzi artystycznej, wykorzystywanymi w sztuce współczesnej (sztuki plastyczne, architektura).
- rozróżnia omawiane na zajęciach prace na tle kultury, w której powstawały, przestrzeni geograficznej oraz w kontekście wydarzeń historycznych i przemian społecznych.
- posiada podstawowe informacje na temat malarstwa, rzeźby, architektury oraz przedstawicieli kierunków w sztuce współczesnej.
- analizuje dzieło sztuki według jego treści, formy i ekspresji wyrazu. Swobodnie określa jego charakter oraz wskazuje związki między wybranymi pracami.
- łączy wskazane wystawy sztuk wizualnych z tekstami dotyczącymi danych ekspozycji.

Temat lekcji:

“Siusiu w torcik”, czyli co się dzieje z kolekcją Zachęty kiedy nikt nie patrzy?

Cele główne:

- Przedstawienie zagadnienia kolekcji oraz związane z nim działania mające na celu jej utrzymanie, zabezpieczenie, prezentację, poszerzanie.
- Zainteresowanie uczniów współczesnym życiem kulturalnym przez wskazanie wybranych polskich kolekcji sztuki współczesnej.

Metody pracy: rozmowa dydaktyczna, działanie praktyczne.

Formy pracy: zbiorowa, grupowa, indywidualna.

Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje wybranych prac ze wskazanych kolekcji sztuki współczesnej:

Zachęta Narodowa Galeria Sztuki [można dołączyć ilustracje z kolekcji – bez konieczności ściągania ich z sieci]

Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu <http://www.csw.torun.pl/centrum/kolekcja-stala>, możliwość pozyskania ilustracji: <http://www.csw.torun.pl/search?Subject%3Alist=kolekcja>

Podlaskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych – Kolekcja II – Galeria Arsenał (możliwość pozyskania ilustracji: <http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/zakupy.html#14>)

Muzeum Sztuki w Łodzi (możliwość pozyskania ilustracji: <http://msl.org.pl/sztuka>)

- Podręcznik, albumy i książki z reprodukcjami dzieł sztuki współczesnej (np. Sztuka Świata, t. 10, Trzeciak P., Włodarczyk W., Mrozek J., Warszawa 2001; Piotrowski P., Znaczenia modernizmu. W stronę historii sztuki polskiej po 1945 roku, Poznań 1999; Rottenberg A., Sztuka w Polsce 1945-2005, Warszawa 2005)

- Słowniki pojęć plastycznych (np. Słownik terminologiczny sztuk pięknych. Wydanie nowe, Warszawa 1997, PWN; Słownik sztuki XX wieku, Warszawa 1998, Arkady; Giżycki M., Słownik kierunków, ruchów i kluczowych pojęć sztuki drugiej połowy XX wieku, Gdańsk 2002, słowo/obraz terytoria; Leksykon Sztuki Polskiej XX Wieku: Sztuki Plastyczne, J. Chrzanowska-Pieńkos, A. Pieńkos, Poznań 1996)

Przebieg lekcji:

Rozmowa z uczniami na temat kolekcjonowania:

• Co można kolekcjonować?

Wskazanie terminów związanych z różnymi odmianami kolekcjonowania, np.: bibliofilstwo (książki, rękopisy, starodruki), falerystyka (ordery, odznaczenia), filatelistyka (znaczki pocztowe), filokartystyka (pocztówki), filumenistyka (etykiety z pudełek od zapalek), numizmatyka (monety, medale), militarystyka (przedmioty związane z wojskiem, np.: menażki, manierki, hełmy, bagnety etc), ksyrofilistyka (przedmioty związane z goleniem, np.: żyletki, brzytwy, maszyny do golenia). Ciekawostka - birofilistyka (przedmioty związane z piwem, np. etykiety, podkładki pod kufle, kapłse etc)

• Czym różni się kolekcjonowanie od zbieractwa?

Różnice między kolekcją prywatną i państwową.

Różne cele kolekcjonowania, m.in.: podkreślenie statusu społecznego właściciela, zysk związany ze sprzedażą kolekcji.

Pojęcia związane z historią kolekcjonowania:

Mecenat - opieka wpływowych i bogatych miłośników oraz znawców literatury i sztuki nad twórcami, a także ich wspieranie finansowe. Tworzenie kolekcji sztuki poszerzanych dzięki związkom właścicieli kolekcji z artystami, których mecenas otaczał swoją opieką. Określenie wywodzi się od nazwiska C.C. Maecenas. Dawny mecenat dworski, królewski, magnacki, kościelny (szczególnie papieski) zastąpiły w czasach współczesnych formy opieki sprawowanej przez wyspecjalizowane instytucje społeczne, np. fundacje państwowe i prywatne.

XIX-wieczny mieszczkański gabinet, gdzie w prywatnej atmosferze świeżo wzbogacone jednostki realizowały idee domowego muzeum, delektując się w samotności pięknymi przedmiotami, których posiadanie stanowiło w coraz wyraźniejszy sposób o prestiżu społecznym właściciela.

Prezentacja filmu.

Nauczyciel zwraca uwagę na reakcje uczniów – w razie wątpliwości zatrzymuje projekcje i wyjaśnia niezrozumiałe pojęcia.

Uwaga! Warto zatrzymać się gdy na ekranie pokazywane jest studio Edwarda Krasińskiego i wspólnie przeanalizować zdanie:

„[Edward Krasiński] uznawany jest za jednego z najważniejszych protagonistów neoawangardy lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w.”

Protagonista – człowiek przodujący, wyróżniający się w dziedzinie swojej twórczości. Pojęcie wywodzi się z terminologii teatru starożytnego Grecji, gdzie protagonistą nazywany był najwybitniejszy aktor.

Rozmowa z uczniami.

Kolekcje sztuki mogą być bardzo różne. W obrębie jednej, rozbudowanej kolekcji możemy spotkać się z wieloma podziałami i wewnętrznymi grupami – dokładnie tak samo jak w sztuce. Jak możemy dzielić sztuką? Nauczyciel zapisuje na tablicy wnioski z rozmowy.

- podział chronologiczny (sztuka dawna, sztuka nowoczesna, sztuka współczesna), w tym także podział na kierunki artystyczne (np.: impresjonizm, akademizm, modernizm etc)
- podział sztuk plastycznych (malarstwo, rzeźba, architektura oraz rzemiosło artystyczne, grafika, rysunek, fotografia etc + nowe media, np.: instalacja, wideo). Bardziej szczegółowy podział pod względem techniki wykonania, np.: malarstwo sztalugowe i malarstwo monumentalne. W przypadku nieznaności niektórych pojęć wskazane jest użycie słownika terminów plastycznych.
- podział tematyczny (tematy plastyczne: portret, pejzaż, scena rodzajowa, scena historyczna, martwa natura etc). Jako pomoc nauczyciel prezentuje przykładowe reprodukcje z albumów sztuki.

Praca w grupach – różne kolekcje.

Nauczyciel dzieli uczniów na 4 grupy. Każda grupa zajmuje się wybraną polską kolekcją sztuki współczesnej. Zadaniem uczniów jest wskazanie dzieła sztuki, które nie pasuje do grupy, wyodrębnionej z całej kolekcji oraz uargumentowanie swojego wyboru. Podstawą do rozwiązania zadania są reprodukcja a pomoc mogą stanowić podpowiedzi w formie dodatkowej ilustracji lub krótkiego tekstu. Uwaga! – wskazane prace stanowią jedynie przykłady należące do danego zbioru a utworzone grupy są sztucznie wygenerowanym podziałem wewnątrz kolekcji.

Uczniowie powinni zwrócić uwagę na:

- czas powstania pracy
- autora
- technikę wykonania
- temat pracy

Grupa I – kolekcja Zachęty Narodowej Galerii Sztuki (Warszawa)

- Julita Wójcik, Dokarmiaj niebieskie ptaki, obiekt, 2003
- Edward Dwurnik, Zachęta, z cyklu Warszawa, olej na płótnie, 1992
- Wojciech Gilewicz, fotografia dokumentująca akcję artystyczną odbywającą się w holu Galerii Zachęta, 2007
- Włodzimierz Pawlak, 21 kościołów, olej na płótnie

Pomoc: zdjęcia fasady i wnętrza Zachęty

Odpowiedź: Do grupy nie pasuje praca Włodzimierza Pawlaka. Pozostałe prace związane są z Zachętą Narodową Galerią Sztuki – wykorzystują wizerunek budynku Galerii.

Grupa II – kolekcja Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu (Toruń)

- Zofia Kulik, Wspaniałość Siebie V (Matka, Córka, Partner), 2007, fotografia, 250x180 cm <http://www.csw.torun.pl/centrum/kolekcja-stala/kolekcja-sztuki-csw/images/Zofia-Kulik-Wspanialosc-siebie-V-matka-corka.jpg?searchterm=None>
- Krzysztof Zieliński, Millennium School, 2007, fotografia, 105x70 cm, ed. 1/3 <http://www.csw.torun.pl/centrum/kolekcja-stala/kolekcja-sztuki-csw/images/Untitled2.jpg?searchterm=None>
- Andrzej Różycki, Przesłuchanie, 1968, fotografia, 60x48cm <http://www.csw.torun.pl/centrum/kolekcja-stala/kolekcja-sztuki-csw/images/rozycki-rozmowa.jpg?searchterm=None>
- Józef Robakowski, Sztuka to potęga, 1984/85, kadr wideo <http://www.csw.torun.pl/centrum/kolekcja-stala/kolekcja-sztuki-csw/images/Robakowski1.jpg?searchterm=None>

Pomoc: krótki tekst opisujący kolekcję

„Pojęcie kolekcjonowania jest jednym z podstawowych wyznaczników programu Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu w Toruniu. Z założenia powstająca Kolekcja stanowić ma reprezentatywny wybór prac kształtujących obraz współczesnej kultury oraz ukazujących złożoność problematyki podejmowanej w sztuce najnowszej. [...] Punktem wyjścia, będącym jednocześnie historycznym początkiem powstającej Kolekcji są lata 60. i 70. XX wieku. Moment ten uważamy za ważny co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze to w tych dekadach w głównej mierze tkwiły źródła i inspiracje sztuki aktualnej. Po drugie jest to czas inicjacji ważnych zjawisk artystycznych bezpośrednio związanych z regionem. Wśród pozostałych zgromadzonych w Kolekcji prac istotny trzon stanowią artyści uchodzący już dziś za klasyków, poruszający się w różnych obszarach sztuki i używający różnych mediów.”

Odpowiedź: Do grupy nie pasuje praca Józefa Robakowskiego – jest to kadr wideo, pozostałe prace to fotografie.

Grupa III – Podlaskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych – Kolekcja II – Galeria Arsenał (Białystok)

- Krzysztof Wodiczko, Autoportret podwójny, 1974-2008, 200 x 100 cm [HYPERLINK "http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/okienka/WodiczkoAutoportret.html"](http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/okienka/WodiczkoAutoportret.html) <http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/okienka/WodiczkoAutoportret.html>
- Anna Baumgart, Kobieta w masce, 2006, rzeźba <http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/okienka/>

• Kuba Dąbrowski, Co cię denerwuje?, 2004 r., 5 fotografii na piance, 50 x 50 <http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/okienka/dabrowski.htm>

• Małgorzata Markiewicz, Kwiaty, 2005, obiekty <http://www.zachetapodlaska.wsap.edu.pl/zachetapodlaska/okienka/markiewicz.html>

Pomoc: krótki tekst opisujący kolekcję:

„[...] Kolekcja II nie jest wyraźnie ukierunkowana na konkretne zjawiska bądź nurty w sztuce, jak też nie faworyzuje prac wykonanych w określonych technikach. Arsenałowy zbiór z założenia posiada charakter otwarty, co, jak się wydaje, ma umożliwić potencjalnym odbiorcom możliwie szerokie i obiektywne zapoznanie się ze sztuką powstającą po 1989 r. [...]”

Odpowiedź: Wszystkie prace dotyczą tematu istnienia człowieka. Do wskazanej grupy nie pasuje jednak praca Małgorzaty Markiewicz – nie wykorzystwała ona wizerunku człowieka, pozostałe prace to portrety.

Grupa IV – Muzzeum Sztuki (Łódź)

• Tytus Czyżewski, Madonna, ok. 1922, olej na płótnie <http://msl.org.pl/sztuka/index/id,483>

• Stanisław Ignacy Witkiewicz, Stworzenie świata, 1921-1922, olej na płótnie <http://msl.org.pl/sztuka/index/id,1787>

• Władysław Strzemiński, Kompozycja unistyczna 13, 1934, olej na płótnie <http://msl.org.pl/sztuka/index/id,1613>

• Roman Opałka, Opisanie świata 1965/1 - ∞. Detal 1 - 35327, 1965, olej na płótnie <http://msl.org.pl/sztuka/index/id,1301>

Pomoc: krótki tekst opisujący kolekcję

„Podstawową wartością zbioru, który w większości tworzą dzieła z obszaru sztuki eksperymentującej, jest jego niezmiennie otwarcie na współczesność – pochodna tradycji stojącej u jego źródeł. [...] Sercem zbiorów – wyznaczającym ich historyczny oraz estetyczny początek – jest Międzynarodowa Kolekcja Sztuki Nowoczesnej grupy „a.r.”. Stanowi ona fenomen na skalę światową, została bowiem zainicjowana przez samych artystów i ukształtowana w wyniku solidarnego działania ponad granicami i na przekór wszelkim podziałom. [...] Kolekcja grupy „a.r.” gromadzona była w latach 1929–32 i uzupełniana do 1938 r. w kraju i za granicą. Inicjatorem i głównym animatorem akcji pozyskiwania darów od artystów był malarz i teoretyk sztuki Władysław Strzemiński, aktywnie wspierany przez rzeźbiarkę Katarzynę Kobro, malarza Henryka Stażewskiego oraz poetów Jana Brzękowskiego i Juliana Przybosa.”

Odpowiedź: Do grupy nie pasuje praca Romana Opałki, pozostałe dzieła należą do historycznej kolekcji grupy „a.r.”

Podsumowanie

Nauczyciel powtarza przerobiony na zajęciach materiał: przypomina różne rodzaje kolekcji oraz możliwości ich wewnętrznych podziałów.

Praca domowa

– dowiedz się więcej o kolekcji

Zadanie do domu to zgromadzenie informacji o kolekcjach sztuki współczesnej w Polsce. Uczniowie wykorzystując internet oraz publikacje z zakresu sztuki współczesnej powinni przygotować krótką notatkę dotyczącą kolekcji, z którą pracowali podczas zajęć w grupach. W tekście powinny znaleźć się informacje mówiące o wielkości danego zbioru, czasie jego powstawania oraz opis jego ogólnego charakteru i głównych założeń programowych.

Bibliografia:

„O opiece nad kolekcją”, red. M.Bogdańska-Krzyżanek, J. Egit-Pużyńska, Warszawa

„Robert Kuśmirowski. Masyw kolekcjonerski”, red. M.A.Potocka, katalog wystawy, Bunkier Sztuki, Kraków 2009.

Bazyłko P., Masiewicz K., „Przewodnik kolekcjonera sztuki najnowszej”, Kraków 2008.